

DE IJZERHAVENS, NIEUWPOORT EN LOMBARDSIJDE IN DE MIDDELEEUWEN

(Vervolg en einde).

Luister naar volgend uittreksel uit een klaagbrief dagtekenend van 1318 en ingestuurd door de vissers van Lombardsijde: « Clais filius Boudens ende sine venoten, die waren gherovet te Schardenburgh (Scarborough) in de havene ende was ghenomen netten ende ghewant, daer me harinc mede vanghet, ende t ghelt van 16 last ghesoutes haringhes, dat hie daer vercochte ende hare wapine ende cleder ende ander goet ende 13 12 lb. Inghelsche an droghen ghelde, die hie daer brochte in de havene, dit ol ghedaen ols si huutsloghen ute have van Schardenburgh, do so seilden vier schepe achter Clais filius Boudens ende sine venoten ende sloghen daer Clais filius Boudens ende 8 man met hem van 19 man, die hie in siin schiip hadde, ende 11 man die siere te lieve bleve ende namen hare aventure ende spronghen over bort ende zuemmen te lande, ende de weduwen ende wesen die achter siin bleven ende de liede diere leven, die hebben haer verlies ende haer schade gbrocht van den schepe ende van de ghewande ende van ol den dat vernomet es tote 100 lb. 81 lb. Inghelsche, (181 pond Engels) ende dit es ghedaen binnen mins heren verde (vrede) van Vlaenderen binnen Oeste, dit was ghedaen anno domini 1300 decimo octavo (1318) » (Gent. Rijksarchief. Fonds J. de Saint-Genois, nr 1372). Het belang van deze tekst bestaat onder ander ook hierin, dat er voor de eerste maal van « gesoutes haringhes » aan boord van een vissersvaartuig gesproken wordt. Heel waarschijnlijk was dit slechts « korfharing ». In geen enkel ander gelijktijdig document is er inderdaad spraak van tonnen of van tonharing aan boord van de vissersboten. Wat er ook van zij, het volgend jaar, door middel van een schrijven gedagtekend van 25 Maart 1319, verzocht Edward II, koning van Engeland, de graaf van Vlaanderen met aandrang geen asiël noch andere hulp meer te verlenen aan de Schotse rebellen. Soortgelijke brief liet hij ook aan de schepen van Brugge, Ieper, Nieuwpoort en Duinkerke worden.

Omstreeks 1300 blijkt Nieuwpoort het uitzicht te hebben gekregen van een in de duinen gebouwde agglomeratie omzoomd met molens, terpen en wateringen en gelegen te midden van een vruchtbaar polderlandschap. Zowel ten westen als ten oosten van de stad lagen grote afvoerkanalen en sluisen. Nabij Lombardsijde vlak tegenover Nieuwoort lag de Leke-sluis, van waaruit vertrok het « Ieperleed » de grote waterweg naar Brugge, voltooid omstreeks 1304. Dank zij een kadastrale legger over al de grondeigendommen te Nieuwpoort, kennen we in de bijzonderheden de straataanleg en de bevolking van die gemeente in 1314. Volgens onze eigen berekening, steunende op deze gegevens, kan Nieuwpoort in genoemd jaar een bevolking van zowat 5.000 zielen hebben gehad, waaronder evenwel niet minder dan zowat 400 alleen-

staande vrouwen en weduwen. Voor verschillende onder deze laatsten weten we, dat hun echtgenoot visser was en op zee zijn leven liet. Voor de bedrijvigheid van de Nieuwpoortse gemeente spreekt het feit, dat er zich binnen de stad verschillende markten bevonden als een « houtmarct », een « zwinemarct », een « pottmarct » en natuurlijk ook een « vischmarct ». Belangrijk is wel het feit, dat er te Nieuwpoort een houtmarkt was, wat ontegensprekelijk wijst op het bestaan aldaar in die tijd van een bedrijvige hout-handel en dus ook voor scheepstimmerwerven. Er bestond trouwens toen reeds te Nieuwpoort een « houtbrekerstrate ». Verder zien we hoe de Ieperse schepene het hout, dat ze voor de oprichting van bruggen en openbare gebouwen, waaronder wellicht ook de hallen, nodig hadden, in 1305, 1308, 1312 en 1321 in de IJzerhaven kochten. Nieuwpoort bezat in 1314 ook twee kerken, de nu nog bestaande O.-L. Vrouwekerk, welke een van de grootste kerkgebouwen in het land is, en de in 1383 afgebrande Sint-Laurentiuskerk. Bovendien bezat ze ook een gasthuis, het « Sint Janshuus », verschillende private « alemoesene »-huizen, een begijnhof en een « dis » of armentafel, gevoed met de kerkelijke tienden op de haringvangst. Onder de stedelijke instellingen vinden we te Nieuwpoort een « ghizelhuus » of gevangenis, een « weddinghe », of pandhuis en een « wissel ». Ook de kaaien en de vuurtorens in het havengebied behoorden aan de gemeente. De Nieuwpoortse vissersbevolking was in die tijd van geen kleintje vervaard. In 1306 dierf ze het aan uit de handen van de grafelijke baljuw verschillende gevangenen te bevrijden. Voor hun moed en bekwaamheid waren de Nieuwpoortse zeelieden gans Vlaanderen door bekend. Zo zien we de Bruggelingen in 1316 voor de uitreding van hun oorlogsvloot, welke aldan uit een 14tal schepen bestond, beroep doen op Nieuwpoortse en Oostendse stuurliu en bootsgezellen en zelfs het opperbevel over de zes grootste onder die oorlogsschepen aan enkele om hun moed bekende zeelieden uit Nieuwpoort te vertrouwen.

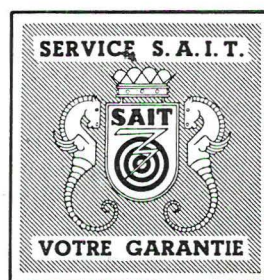
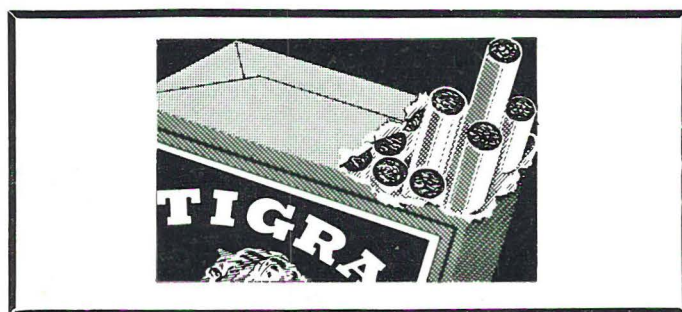
De Nieuwpoortse vissers blijken ook de weerslag van de politieke gebeurtenissen in eigen land aan de lijve te hebben gevoeld. Ze namen actief deel aan de strijd tegen Frankrijk, zowel te Kortrijk (1302) als te Kassel (1328). Ze hadden immers ook hun grieven. Gezien de zeevisserij onder de gebeurtenissen van 1302 fel geleden had, verkregen ze in 1305 van de geestelijkheid van de Sint-Niklaasabdij te Veurne, dat de tienden, die ze van hun winsten aan de kerk van hun parochie hadden af te staan, verlaagd en dat bovendien hun achterstallige tiendeschulden kwijtgescholden zouden worden. De periode, die volgt op de in 1305 met Frankrijk gesloten vrede van Athis, was ook te Nieuwpoort vol woelingen. De rekeningen van de

baljuws van Veurne-Ambacht tonen ons hoe in deze stad en ook te Lombardsijde talrijke personen wegens vechtpartijen en overtredingen beboet werden. De ware oorzaken van deze onrust kennen we niet. Waren het wrijvingen tussen aanhangers en tegenstanders van de graaf, de zogezegde Klauwaarts en Leliaarts? Anderszijds zien we hoe er talrijke conflicten tussen de inwoners van Nieuwpoort en Lombardsijde waren, zo zelf dat de inwoners van dit laatste stadje op zeker ogenblik van de graaf verkreeg, dat de Nieuwpoortenaars hun recht om « bourgeoisie crier », d. i. de hulp van hun medeburgers tegen hen in te roepen, in geval van handgemeen, werd afgenomen. Vergeten we niet, dat de ingezetenen van de beide zustergemeenten hetzelfde havengebied gebruikten. Nieuwpoort verwierf evenwel in 1319 opnieuw het recht om bij samenscholingen « bourgeoisie » te roepen te nadele van de Lombardsijdenaars op haar grondgebied.

De ontevredenheid van de vissersbevolking in de streek van Nieuwpoort, blijkt verder uit het aandeel van de zeelieden van die stad aan de opstand van de « Kerels » (1324-1328). Reeds in 1324 had de nieuwe graaf, Lodewijk van Nevers, aan de schepenenbanken van het Brugse Vrije en wellicht ook aan die van Veurne Ambacht het bevel gegeven tijdens het haringseizoen geen deelnemers aan de viskampagne bij verstek te vonnissen, wat heel waarschijnlijk een misbruik was, waarover de vissers sinds lang te klagen hadden. De kern van de opstand van de Kerels bevond zich overigens in de streek van Nieuwpoort en Lombardsijde. De leider van de opstand, Nikolaas Zannekin van Lampernisse deed tijdens het oproer meermaals zijn intocht te Nieuwpoort. Aan de slag bij Kassel zelf namen niet minder dan 450 opstandelingen uit deze gemeente waaronder talrijke vissers, deel. Hiervan sneuvelden er zowat 174. Na de nederlaag bevond Nieuwpoort zich, als gevolg van de zware afstraffing, in diep geldnood. De Ieperlingen zagen zich verplicht in 1336 de stad financieel te steunen. De Nieuwpoortse haven bevond zich inderdaad, door gebrek aan zorgen, in een ellendige toestand en haar havengeul diende wegens de verzanding opnieuw uitgediept te worden. De schepene van Nieuwpoort beschikten inderdaad in hun haven niet meer over hun vroegere inkomsten, sedert zij, in 1325, onder de druk van de oproerige beweging, zich er toe hadden verbonden aldaar geen « portdeel » meer te eisen. Dit was zegezegd een vrijwillige bijdrage verleend door de ingezetenen, telkenmale zij in de IJzerhaven goederen ontscheepten. De Ieperlingen hadden evenwel te veel belang bij een normale gang van zaken. Zij betaalden in 1336 aan de Nieuwpoortse schepenen een som van 100 pond Tourse groten. In ruil hiervoor wisten ze te Nieuwpoort vrijstelling van betaling van alle zopas door de graaf verleende stedelijke « assisen » of belastingen te bekomen, met uitzondering evenwel van de tollens, die op de verhandelde haring geheven werden. Voortaan mochten ze tijdens het haringseizoen tot een maximum van 3 last verse ha-

ring (meer of minder 30.000 stuks) in ieder vissersboot aankopen zonder tollens te moeten betalen. Kochten ze meer, dan hadden ze zich te gedragen naar de voorschriften van de Nieuwpoortse stedelijke keuren in zake de vishandel. Dit wijst genoegzaam zowel op de omvang, als op het belang van de regelmatige bevoorrading van Ieper aan vis, en tevens ook op het nijpend karakter van dit vraagstuk in 1336, toen de Honderdjarige Oorlog voor de deur stond. Met de uitbarsting van deze oorlog begon voor Nieuwpoort en Lombardsijde een moeilijke periode. De Honderdjarige Oorlog leidde evenwel ten slotte ook naar een volledige vernieuwing in de haringvisserij en naar de bloei van de Vlaamse visserijhavens in de XVe eeuw.

R. DEGRIJSE.

CONTRATS D'ENTRETIEN
A FORFAIT DE TOUTES INSTALLATIONS

TELECOMMUNICATIONS
TELEVISION
RADAR

VENTE — LOCATION — ENTRETIEN
MATÉRIEL ÉLECTRONIQUE

Anvers - Ostende - Zeebrugge - Bruxelles
Léopoldville - - Matadi - - Elisabethville
Stanleyville - Jadotville.

Siège Social : 25, Boulevard du Régent, 25 — Bruxelles